

בעזה"ת

חֲנוּךְ לַנֶּעַר עַל פִּי

דַּרְכּוֹ

חלק שני

פרקי חינוך עשירים ומקוריים, מלווים בשלל לבטים
מחיינו ושזורים בזיכרונות אישיים

ניסן תשפ"ב, עיה"ק צפת

יו"ל ע"י מכון "בלבבי - יהדות מלב אל לב" - רחוב אנילביץ', עיה"ק צפת

פלא': 0504116867 דוא"ל: abyisrael@gmail.com

כל הזכויות שמורות למכון. אין להעתיק לצורך מסחרי ללא אישור מהמחבר

הארות והערות יתקבלו בברכה בדוא"ל הנ"ל

**ניתן לקבל את גיליון 'פרשית השבוע' מאת המחבר בשליחת הודעה
לדוא"ל הנזכר**

מכתב ברכה מאת מורנו הגאון הגדול רבי יצחק אזרחי שליט"א - ראש ישיבת מיר (ניתן לחלק א')

Founded in Mir 1817 in Jerusalem 1944

ישיבת מיר ירושלים

MIRER YESHIVAH JERUSALEM

בנין, נוסדה במיר בשנת תקע"ז, בירושלים בשנת תש"ד

RABBI YITZHAK EZRAHI

הרב יצחק אזרחי
מראשי הישיבה

בחסדי ה' יתברך   י' אדר תשפ"א

תלמידי המסור, חביבי יקירי, אב בחכמה... תלמיד חכם שיראתו קודמת לחכמתו, נעים הליכות ובעל מידות תרומיות, הרב אברהם ישראל פרידמן שליט"א, ברך כשרונות הניכרים בכל דבריו המובעים בשפה ברורה ובנעימה ובבהירות מיוחדת, דברים מאלפים הנאמרים ברנש רב.

במוחני בעו"ה יתברך שהדברים יפעלו את פעולתם ויסללו מסילות בלב הקוראים, ויעוררו את תשומת ליבם, לשימת לב. כדי להתחזק בעבודת ה', במצוות שבן אדם למקום, ובן אדם לחבירו.

ברכתי לך, ולמשפחתך הכבוד, שיפוצו מעינותך חוצה, בכריות נופא ונאורה מעליה, ורבים יהנו מאורך.

הכותב וחותם לכבוד התורה עמליה ומכרידיה.

ולכבוד ידידי הרב המחבר.

י' אדר תשפ"א

יצחק אזרחי
ישיבת מיר ירושלים

ISRAEL, JERUSALEM 94C SOROTZKIN St. Tel: 02-5372019

רחוב סורוצקין 94/ג טל/מקס 5372019 ירושלים

על-פי דְּרָכּוֹ..

דברים לדרכו של הספר ולדרכו של מחבר

הרב זאב קופילוביץ' שליט"א

בני-ברק

פשטות, עממיות, ויחד עם זאת מסרים נלבבים ברמה גבוהה החודרים ללבבות - כזו היא על רגל אחת, הגדרתו הכוללנית של הספר הייחודי 'דרכו', מאת הרב אברהם ישראל פרידמן.

אפשר האווירה הצפתית הפסטורלית, ואפשר אישיותו הזורמת והנעימה של הכותב, ואפשר שניהם גם יחד, משתקפים היטב כמו שחר, בכתיבתו הרגועה והנינוחה שדוק אצילי נסוך עליה, רוח עדינה, ואנינות-טעם.

יש את המוכיחים בשער, היודעים לנגן ולתרגם לשבעים לשון את הפסוק 'חנוך לנער על-פי דרכו', ויש את אלו שאינם הולכים בגדולות ונוגעים ישר ב'דרכו'. לא על פי ולא לפי, אלא 'דרכו' - כזו היא דרך המחבר, לכבד כל אדם על פי דרכו ולחנך כל ילד ע"פ דרכו.

מטבע הדברים, נאלץ הרב המחבר לפלס את דרכו בחינוך, לנוכח הפסיפס הססגוני והרב-גווני של מספר הפרצופים והדעות בעיר

מגוריו הרגועה והנינוחה. כפי הנראה, העיר הציורית של הגליל עוזרת לילדים הגדלים בה להתחנך באווירה רגועה ופיוטית משהו, ושלא להתמרד כשאין כה הרבה אלטרנטיבות להתמרדות..

המסרים, חודרים היטב ללבבות. הכתיבה הכנה והישירה היא בנימה חברית של מלב אל לב. אין מטרה גלויה או סמויה של הטפה, אלא קומזיץ חברי בו לבבות פתוחים לרווחה לשמוע ולקבל.

‘הכאה חינוכית’, ‘הטפה חינוכית’, ו‘העפה חינוכית’ - כל המילים הכה-מוכרות מהעבר הלא-רחוק, נמחקו לחלוטין מלקסיקון דורנו.

המחבר מנסה על פי דרכו, לעגן את הגישות החדישות במקורות החזליים עתיקי-היומין, ולהטעים לחיך בנימה חברית, שאכן לא יאה ונאה, הוגן ומשתלם, לנהוג עם הבנים והבנות, בדרכי חינוך הבלתי-הולמים לדורנו.

קיצורם של דברים: הרוח המנשבת בין דפי הספר של המחבר בעל הנפש והנשמה - שתובנותיו נכתבות כדרכם של עמלי התורה, בשעות שאינם לא מהיום ולא מהלילה - הריהי רוח חיובית ונלבבת, אהובה ואוהבת. אפשר שבערים הגדולות העמוסות בלחצים ומתחים, הגישה הנינוחה המתוארת בספר נשמעת כלקוחה ממחוזות בלתי-קיימים.

ברם, כדאי הוא הדבר להביא ברכה אל ביתכם, ולהכיר סיטואציות מעולם קסום של אנשים שאינם ממהרים משום-מקום לשום-מקום, והרואים ב‘שלווה’ את הנכס הגדול ביותר, עבורם, ועבור ילדיהם.

המעלות הייחודיות הללו, יכולות אפוא - להיות גם נכס אישי שלכם.

... גַּם כִּי יִזְקֵין לֹא יִסּוּר מִחֶמְנָה

דברים בשער

דע, כי כל רועה ורועה יש לו ניגון מיוחד לפי העשבים ולפי המקום שהוא רועה שם. כי כל בהמה ובהמה יש לה עשב מיוחד, שהיא צריכה לאכלו. גם אינו רועה תמיד במקום אחד. ולפי העשבים והמקום שרועה שם, כן יש לו ניגון. כי כל עשב ועשב יש לו שירה שאומר, שזה בחינת פרק שירה, ומשירת העשבים נעשה ניגון של רועה (ספר 'ליקוטי מוהר"ן' - תניינא סימן ס"ג)

לכל ילד וילד יש לו ניגון מיוחד משלו.

ישנו ילד (נער - ליתר-דיוק) שהניגון שלו הוא של ישיבת 'חברון'; אחר של ישיבת פוניבז'; ויש גם כזה שהניגון שלו של ישיבת 'חכמה ודעת'. ויש עוד רבות שכמובן שלא הזכרנו, כי יכלה הדיו והם לא יכלו..

לא, אין מדובר כמובן בניגון בתפילת הימים הנוראים (ה"נוסח") על "ויאתיו כל לעבדך" (שזה גם חשוב). מדובר על הניגון הפנימי בעבודת ה', החיבור האישי של כל אחד לתורה ולתפילה - ולעבודת הבורא בכלל - לפי 'דרכו' שלו.

כל-כך הרבה ניגונים יש בעולם המוזיקה בן-ימינו (במסגרתו שירים הופכים ל'טרנדים' בני-יומיים בלבד). אבל יש ניגוני נשמה

שנשארים כנכסי צאן-ברזל ועוברים מאב לבן ומבן לנכד: אלו הם ניגונים עמוקים ומרטיטים שהטביעו חותם לדורות. כי ניגונים פנימיים המה, ואותם לא ימיר איש בניגון 'טרנדי' קליל ושטחי-כזה שהלחינו אותך 5 דקות לפני הוצאת הדיסק רק כדי למלאות את התקליט החדש.

חֲנוּךְ לְנֶעֶר עַל-פִּי דָרְכוֹ (משלי כ"ב, ו)

כששלמה המלך ביקש לחנך כל נער לפי "דרכו" - זה אומר בעצם שלכל אחד יש את הניגון המיוחד והייחודי שיש רק לו. את ה"דרכו" שיש רק לו. כי "דרכו" זה לא "דרכנו" - הקולקטיב החברתי. "דרכו" זה ה'אני' הכי עמוק והכי מופלא שיש. הניגון שרק אני מנגן אותו.

יש נער המחובר יותר לתורת הפלפול נוסח ה'מנחת-חינוך; השני לדרך הגאונית-פשטנית של 'חידושי רבי נחום' או לשיטת בריסק לדקדוק בלשון ה'ראשונים'; אחר דווקא לדרך החריפות הגליציאנית נוסח ה'דובב מישרים' או בכלל לתורת ה'אגלי טל'. ומאידך, בתורת הלב, יש כאלו המתחברים לתורת מלהיב הלבבות הגרש"ד פינקוס זצ"ל או למשנתו הלוהטת והיוקדת של המשפיע הגה"צ רבי צבי מאיר זילברברג שליט"א, וכמובן שהיד עוד נטויה. כי תורתנו עשירה - ארוכה מארץ מידה ורחבה מיני-ים.

כקודמו, גם ספר זה מושתת על אדני הפסקה החינוכית שאומרת את הכל: **"חֲנוּךְ לְנֶעֶר עַל-פִּי דָרְכוֹ"**.

"דרכו" - זהו דם-הנפש של עולם החינוך. מכאן נגזרים אינספור מסרים חינוכיים בעולם כה מסועף ומורכב זה. אפשר לומר שזה תמצית המשנה של ספר זה כולו.

חינוך של "שלהבת עולה מאליה", חינוך אמתי עמוק ויסודי, במסגרתו המחנכים מסייעים לנער לחנך את עצמו (!) - חייב להגיע עם "דרכו". עם התאמה מלאה לאופיו, לאישיותו ולחיבורו האישי בעבודת ה' של הנער. כזה שיאפשר לו ברבות הימים, כשאין משגיח באזור, לצעוד לבד, בכוחות עצמו, בלי צורך ב'קביים'.

יש - למשל - נער שמאוד מחובר ללימוד ה'עיון'. אחר ללימוד ה'בקיאות'. ויש גם כזה שמחובר ללימוד ההלכה. כמו ה'מן' - כל אחד מוצא בה בתורה את הטעם הייחודי שלו. את ה"דרכו" שלו.

ויש גם את עניין האופי. אחד אציל ועדין-יותר, וצריך ללמוד בישיבה שבה יהיה "ראש לשועלים", כדי שלא "ייעלם"; ואילו השני - תזזיתי וסוער יותר, ויכול להתמודד היטב בישיבה תוססת בה יהיה דווקא "זנב לאריות".

"דרכו" - יסוד-היסודות של עולם החינוך.

התפיסה הזו מלמדת יסוד חינוכי משמעותי - אולי המשמעותי בעולם החינוך רווי-הדילמות: שצריך ליצור איזה דיאלוג עם הנער שעומד לפנינו - נער ה"מסלסל בשערו" (שכיום, יש עוד פנים - הרבה פנים - ל"מסלסל בשערו" זה). שחינוך נוצר באמצעות שיח משותף בגובה-העיניים שלי עם הילד.

שחינוך לא מגיע ממה שאני רוצה לומר לנער; אלא ממה שהוא צריך לשמוע בהתאם לכלי-הקיבול שלו. אם אעצום עיניים ואמטיר 'דרוש וחיידוש' על ילד בכיתה ו' - העצמתי את עצמי; לא בהכרח את הילד. ייתכן וזה 'גדול על נעליו'. (ראו עוד מאמר 'נר לכל ילד' שבתוך ספר זה).

רבים ממאמרי ספר זה - בייחוד תורת ה'הינדיק' שזכתה לעיסוק נרחב בחלק זה - מושתתים על יסוד זה של "דרכו".

ההבנה כי הרועה - יש לו ניגון לפי המקום ולפי העשבים שהוא רועה שם..

בספר שלפניכם - שהנו ספר-התאום של ספר הבכורה 'דרכו' - אנחנו שמחים להציג בפניכם - קוראים יקרים - מבחר רב של מאמרים בנושא הזה של ה"מחירים אטרקטיביים" (בלשוננו: "החוויה היהודית"). בדור שעיקר עבודתו היא בדרך אהבה ו"רחיצה בחמין" (כמאמר הספרים הקדושים: "בך חותמין" - דור החתימה לפני בוא המשיח יפעל במידת אהבה של אברהם אבינו) - הנושא הזה קריטי.

הבן-יקיר - שרואה מול עיניו את ה'משתלם' וה'שווה' - זקוק לשקים של אהבה וממתקים כדי להעניק לו את התחושה שכאן - בבית ה' - זהו המקום הטוב ביותר. ה'משתלם' ביותר. ש"פה אשב כי איוותיה".

נר לרגליי ואור לנתיבותיי, היו הדברים הנוקבים עד-תהום שכתב - כבר אז - מרן הרש"ר הירש וצוק"ל שהבין לרוחו של דור ולרוחם של דורות אחרונים (ותודות לידידי בן-העלייה הבה"ח אליה סופר הי"ו שהמציא לי אותם).

כה חקק עלי-ספרו 'במעגלי שנה' - חלק ג', חודש אייר, עמוד קס"ג):

כל מי שיש בו כשרון כתיבה או דיבור ולא ניצל את כשרונו כדי לכתוב או לדבר אל הציבור, הרי הוכיח בזה שאין בו העוז לפעול למען ענין קדוש, אשר מחובתו להקריב אפילו את חייו בעדו, והריהו מתחייב אפוא בנפשו על ביטול מצווה נעלה זו. כאשר מדובר בעניינים כה חשובים וקדושים, חובה על כל אחד לפעול בכל כוחותיו וכשרונותיו, ללא כל השתמטות.

אם תקופתנו עומדת בסימן של ריבוי-כתיבה, הרי עלינו לנצל גם את האמצעי הזה בכל יכולתנו וכושרנו. בתחום זה עדיין דלים אנו מאוד..

מן הצד שכנגד מציפים אותנו במבול של ספרות, ואנחנו כה ממעטים לכתוב. בזמן שהם מרחיבים את הדיבור ואת הכתיבה על כל דבר קטן, אסור לנו לחבוק ידיים ולשתוק בנוגע לענייננו הנעלה והנשגב. שתיקתנו עלולה להתפרש על-ידי האחרים, כאילו ענייננו כבר ירד מעל הבמה הציבורית וכבר עבר עליו הכלח..

והרש"ר ממשיך בזעקתו הכאובה:

האמנם כה מזלזלים אתם בערכה של דעת-קהל זו? האינכם סבורים כי ענייני היהדות הנאמנה היו מוצאים יותר הד בלב הדור אילו במשך עשרות השנים האחרונות לא הייתם מתכנסים בתוך עצמכם ולא הייתם נרתעים מלהשמיע מילה אחת בפומבי? האינכם סבורים כי אדישותכם זו גרמה לכך, שגם הדעות המעטות שהשמענו מפעם לפעם היה להן צליל כה מוזר ומשונה באזני האדם מן החוץ, כך שלא היה להן כל סיכוי של השפעה?

קריאתו-שאגתו, הבעירה את ליבי לעשות עוד למען הפצת דרך החינוך באהבה, בנועם, ובעיקר - בגובה-העיניים. 'על-פי דרכו' - בכל מובן אפשרי.

עולם החינוך - אולי כנכד של 'המפקחת' המיתולוגית של החינוך העצמאי הרבנית מרת ציפורה פרידמן ע"ה - תמיד היה קרוב לליבי ולנשמתי. עולם זה, הדורש בראש ובראשונה המון-המון תבונה ולב גדול, קרא לי לכתוב עליו. לדבר בו, בשפה נוגעת וידידותית.

זוהי השפה שתמיד אהבתי, וידעתי גם ידעתי שהיא מצליחה לנגן לכל לב באשר הוא, עטוי באיזו אצטלה אשר תהיה.

במהלך כעשור ומחצה של שנות כתיבה בלתי-פוסקת, הקדשתי מלל רב לנושא החינוך ש'דיבר אליי'. גם במאמרים בעיתונות, השתדלתי לנגוע בנושא 'הנוער המתמודד' מזוויות שונות (עוד בימים שנקרא - בשוגג - "הנוער הנושר"), וחלק מהתובנות ששמעתי ולמדתי אז - מופיעות בתוככי ספר זה שלפניכם.

במסגרת זאת יוזכר לטובה ולברכה ידידי איש החינוך הירושלמי רבי ניסים עבאדי זצ"ל, שהצליח - בליבו האבהי - לדבר על לב נשמות תועות שהתנוודו להן ב'כיכר החתולים' הירושלמי.

כאן חובה עלינו להדגיש, כי הספר אינו מהווה תחליף לייעוץ חינוכי פרטני מגורמי חינוך מומחים בכל דילמה חינוכית כזו אחרת שעולה, וכי הספר נועד בעיקרו להעניק שלל טיפים, עצות ותובנות פרקטיות מהחיים, באופן כללי.

לנגד עיניי (תרתי-משמע - גם על קיר סלוני מתנוססת תמונתו) של זקני (אביה של סבתי הרבנית ציפורה ע"ה) שלא הכרתיו - הרה"ג רבי אברהם ישראל געליס זצ"ל, מחכמיה ויקיריה של קרתא דשופריא. יהודי של צורה, איש של נועם ואצילות.

בספרו ההיסטורי 'מאה שערים ושכנותיה' מתארו אמן התיאור הירושלמי ידידי הסופר הרב בנימין קלוגר, במלוא ההוד והדר:

ר' אברהם ישראל גליס, נשוא תיאורנו הפעם, יהודי ירושלמי יושב והוגה בתורה, בענוות-חן ובהצנע-לכת, בישיבת מאה שערים. מלפנים, היה מבאי בית המוסר שבחצר שטרויס, ועם זאת, כל ימיו היה איש של קימת חצות, לימוד זוהר באשמורת, ולאחר מכן - באש ובמים - טבילה במקווה ותפילת ותיקין, ותפילתו - התפשטות הגשמיות.

ר' אברהם ישראל, יהודי בעל קומה בינונית, צנום מאוד, פניו אפופות עדינות רבה, בגדיו ללא רבב, ושערותיו החומות-שחורות, כמו מתמזגות עם פסי קפטנו וגרביו השחורים. לראשו - כובע-בד ליטאי, כאילו מפיק ישוב הדעת, וגם אם בלילות אינו יכול לישון ברציפות, יותר מכדי שינת הסוס, מנהל הוא סדר-יום קפדני של תורה ותפילה, ושעונו הוא אחד השעונים המדויקים ביותר בירושלים העיר.

בצעירותו היה ר' ישראל גליס עורך מכתבים וכותב קבלות, תעודות וכדומה, לשיבה הגדולה "מאה שערים". מאז יצא טבעו כבעל כתב-יד נאה - "פנינים ומרגליות" - ורבים ביקשו הימנו לכתוב עבורם מכתבים, לקרוביהם או לכל מיני מוסדות עזרה ונדיבים בארץ ובחוץ לארץ.

כאן מצא מקום לגמול חסד עם הבריות; שעות רבות במשך היום, עסוק היה בכתיבת מכתבים מסולסלים ומלאי מליצות, חינם אין כסף.

כזה היא זקני צ"ל, ברוך הכישרון ויופי הכתיבה וההליכות. וגם אם כאמור לא הכרתיו - הוא נטוע עמוק בתוך ליבי והליכותיו עומדות הן לנגד עיניי, כאילו חי הוא עימנו היום.

לכו נרננה לה', נריעה לצור ישענו. אהללה ה' חונן הדעת בקהל עם על ניסוך שבכל יום עימנו ועל שחנני מאז ועד הלום.

הודאה עמוקה להוריי היקרים שיחי' שליוו את חי, ברוח ובגשם, במסירות כבירה ועילאית.

מנב"ת רעייתי המסורה תחי' על כל הטוב מאז ועד הלום, ועל טרחתה הרבה להסיר מעליי עול חשבונות-הרבים כדי שאוכל לשבת בהיכלה של תורה, לחזות בנועם אמריה ולהנעים אורחותיה לאחרים באמצעות העט המודרני.

זוהי גם ההזדמנות הנאותה להביע תודה עמוקה לעטרת-ראשנו רבינו ראש הישיבה דמיר הגאון רבי יצחק אורחי שליט"א על שקירבני אליו בימי חורפי בעבותות-אהבה, ממנו למדתי אורחות-חיים ושגב דרכים ברגישות עמוקה מאין-כמוה לזולת. ובחוויות ונשימת תחושות הזולת - שמחתו כמכאוביו. בליבו הגדול והרחב כאולם, הכיל רבים מאוד כאלו. עצם השהייה במחיצתו הביאה מושגים מופלאים, נדירים ומרוממים ביותר של "נושא בעול עם

חבירו" בכל רמ"ח ושס"ה. זכיתי לשהות בצילו הגדול ולערוך את שיחותיו לדפוס - שיחות שכולן כאחד-יחד מבטאות בחינה של "הוא - היה אומר".

זכור ולא אשכח את אשר הדריך אותי כשצעדתי עמו ליד 'כיכר זוועה'ל' הסמוכה לישיבה הקדושה בשעת צהריים אחת. "אתה כותב לציבור, בבמות פומביות", פנה אליי בכבוד-ראש תוך שהוא אווז בידיו כרוצה להדגיש את חריפות המסר, "אז תדע שיש לך אחריות גדולה! אחריות גדולה! תחשוב טוב-טוב לפני כל מילה שאתה כותב!"

המסר הזה, מלווה אותי עד הרגע הזה, וכל אימת שאני מעלה על הכתב תג או אות, אני משתדל לדקדק בכל מילה ולנפות שבעתיים, מתוך הבנת גודל האחריות בהעלאת דברים על גלי הפרהסיא, ומתוך תפילה חרישית שלא תצא תקלה מתחת ידי. לא-מעט פעמים מצאתי עצמי מוחק/ מעדן מילים או קטעים לאחר חשיבה מחודשת ומעמיקה. המקש delete (-מקש המחיקה) בהחלט חווה שימוש תכוף.

בענווה הראויה נודה לרבינו שליט"א על שפינה מזמנו ועבר במשך שעה ארוכה על דפי הספר - בחלקו הראשון, ואף העניק לו את ברכתו החמה.

תודה מיוחדת לאנשים שהיו עבורי השראה לכתיבה - ובפרט בתחומים אלו: בראש ובראשונה דודי-מעודדי בעל קולמוס הנשמה הרה"ג רבי יעקב ב. פרידמן שליט"א. תודות מרובות גם לידידי אמן-הנפש וגאון החינוך הנודע הרב יחיאל פליסקין שליט"א - ראש מכון 'שתולים' לנוער, על מאמריו המאלפים

שהעשירו אותי והכניסו אותי לעולמו של נפש הנער המתמודד.
(ככלל, כלל המאמרים כאן מבוססים על אדנים איתנים מדבריהם
של רבותינו שציטטות רבות מהם מפוזרות על-פני הספר כולו).

ימשיכו להצליח בדרכם להשקות העדרים, כי רבים המה
השותים בצמא את דבריהם!

תודה מיוחדת ליקירי, חבריי לספסל: הרב מ. קדמי והרב מ. כ.
שליבנו איתי - בנועם, חן ותבונה יתירה - סוגיות חינוכיות רבות
שהועלו בספר שלפניכם, ותובנות רבות ומאירות שנידבו לי - היו
לי לעיניים, ונחקקו בין דפיו - לעד.

ייחודיותו של הספר שלפניכם, שתצטרכו לגמוע בו מאמר אחר
מאמר, מבלי להפסיק. כי הראשון כרוך בשני והשני בשלישי, וכן
הלאה והלאה. זו כמו יריעה של ספר שאי-אפשר לאחת בלי
השנייה.

שכן, הספר 'דְּרָכּוֹ' הוא כולו מקשה אחת. לא רק של טיפים
ותובנות מאלפות מלב-ליבם של חיינו, בהגשה כנה, בלתי-
מצועצעת, הגשה עם נשמה בגובה העיניים ומלב אל לב.

הספר הזה - הוא למעשה דרך-חיים: של חינוך באהבה, ובגובה-
העיניים. חינוך יהודי מלא חוויה יהודית. מלא לבביות ואפוף
נשמה. הספר היוצא מדם-הלב ועשוי להיכנס אל ליבכם.

הספר הזה - הוא ספר חיי, ואולי גם חייכם. מרבית התובנות
המופיעות בו הכו בי שורשים ושינו את חיי.

בסוף כל מאמר הבאנו 'צידה לדרך', שאלו המבקשים לתמצת את המאמרים כולם למילים ספורות, כדי שיביאו לידי מעשה בחיי-המעשה.

מאמרים אלו הינם מן המובחרים שהופיעו בגיליון 'פרשית השבוע' שמופיע בעזרתו יתברך זה למעלה מעשור, ובחלקם הגדול גם באסופת 'פרשת דרכים' על התורה שהוצאתי לאור בעזרת חונן הדעת.

תפילת הדרך נתפלל תדיר: "שתוליכנו לשלום, ותצעידנו לשלום, ותביאנו לחיים טובים ארוכים ולשלום!", לנו ולכל ישראל, אמן ואמן.

ויהי רצון שנזכה לערבות התורה ותהיה זו - ממילא - מועברת לצאצאינו וצאצאי-צאצאינו.

בל ניפרד לפני שנצטט ונתפלל יחד - כדרכנו - את תפילת-הגעגועים ('תפילה קודם התפילה') של הרה"ק הרבי ר' אלימלך מליז'ענסק זיע"א:

... וְתַשְׁפִּיעַ רוּחַ קֹדֶשׁ עָלֵינוּ שְׁנֵהִיחַ דְּבָקִים בָּךְ, וְשִׁנְשְׁתוּקָה תָּמִיד אֵלֶיךָ יוֹתֵר וְיוֹתֵר. וּמִמְדָּרְגָה לְמִדְרָגָה תַּעֲלֵנוּ, שְׁנִזְכֶּה לְבוֹא לְמַעְלַת אֲבוֹתֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים אֲבֹרָהֶם יִצְחָק וְיַעֲקֹב, וְזִכּוֹתֶם יַעֲמִד לָנוּ שְׁתִּשְׁמַע בְּקוֹל תַּפְלִתָּנוּ שְׁנֵהִיחַ תָּמִיד נַעֲנִים בְּעֵת שְׁנִתְפַּלֵּל אֵלֶיךָ עָלֵינוּ אוֹ עַל שׁוֹם אֶחָד מֵעַמְּךָ יִשְׂרָאֵל, עַל יַחֲדָיִם אוֹ עַל רַבִּים..

מאתי, באהבת ישראל

אברהם-ישראל פרידמן

עיר הקודש צפת

תוכן העניינים:

פרק א': "החוויה היהודית"

סופריות יִלְדָּאָת	27	אל תאכזבו את השבת	41
סחלב חם ב'סליחות'	32		

פרק ב': דָּרְכּוֹ - 'גיל ההתבגרות'

עת לשתוק	51	נר לכל ילד	70
מפת פֶּלֶב	60	"וַיְחִי"	75
הנוער המתנודד	66	אב זקן	79

דרכו

96	מילה של אמה	83	שיר לגן החיים
101	מחמאה וחמאה	86	כי נתמכרנו אני ועמי
		92	'פך השמן' - תשפ"ב

פרק ג': החינוך בכיתה

129	יש להם שיעור	107	אהבה ללא גבול
132	יריד ביטחון-עצמי	113	מנורות של זהב
		120	כיצד מוכיחין?

פרק ד': החמה משפחתית

154	תרתי דסטרי	139	גדי החקלאי
159	ירושה עשירה	147	כיצד מפחדין?

177	לז הייתי ילד	164	"הורים טובים"
182	חד וחלאקה	169	דגל שחור
		172	עת לריב

פרק ה': ימי הישיבה

207	מים עמוקים	187	חינוך 'פלסטרי'
211	ה'סדר' במקום ראשון	195	מכתב למלמד
215	ווידוי במגדל-העמק	199	אש נמוכה
219	ישיבה שהיא משפחה	204	פת במלח

פרק ו': נוער מתמודד

246	בארות נשברים	225	פרח'קטור של אהבה
251	הוא עוד ישוב	238	מדברים באנגלית

פרק ו':
חינוך בגובה-העיניים

285	עמו אמוכי בצרה	261	ידיש בבית-שאן
292	שיר-השירים לדוד	269	אבירם ב'ליל-הסדר'
295	אמר עם הספר	272	פסטרמה ובמבה

החוויה היהודית

**"... אנחנו קוראים לזה: "החוויה היהודית". כשילד מקבל
'פקעלע' בערב שבת חלכתא - מבחינתנו הוא קיבל
ממתק. אולי גם סוכריות, אבל זה בכלל לא הסיפור: הוא
ממתק קיבל - אנחנו קיבלנו "חינוך"! שכן, בתודעה
העמוקה של הילד נחקק - לנצח - ששבת-קודש זה
ממתק. זה סוכריה. חוויה. בדור הנוצץ והצבע, זה חובה.**

**"ואתם יודעים מה? כשאתם קניתם לילדים לשבת-
חלכתא חטיף 'אפרופו' מבית 'אוסם' - מותג החטיפים
היוקרתי, לא רק הידרתם ב'עונג שבת'; הידרתם גם
בחינוך לאהבת השבת!"**

